CURS SOBRE LA COL·LECCIÓ MACBA

Un segle breu

Poètiques i polítiques des de 1929 fins avui

Del 15 d'octubre al 19 de novembre de 2018

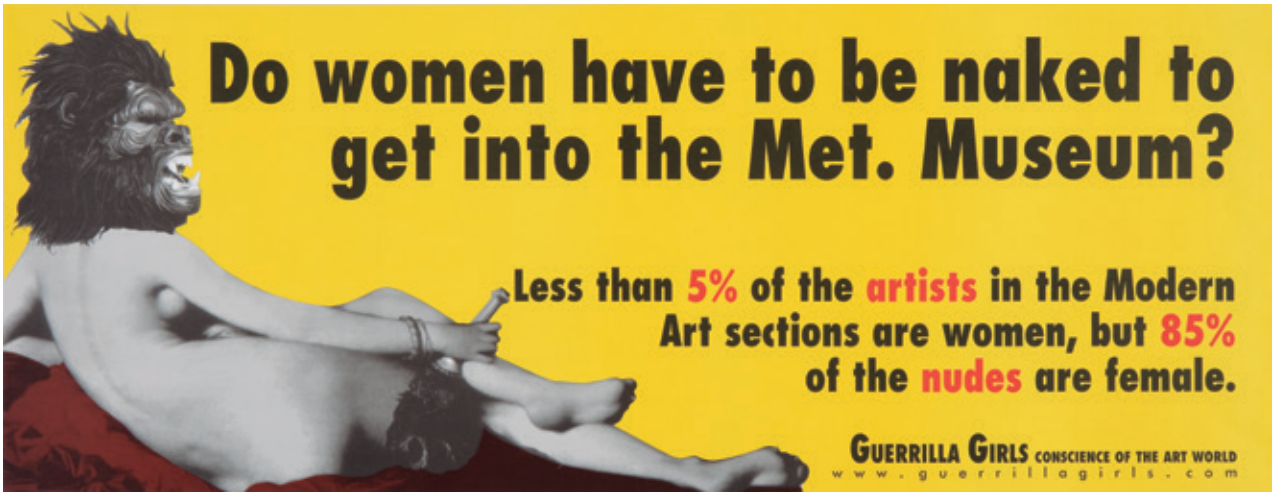

Guerrilla Girls, *Do Women Have to Be Naked to Get into the Met. Museum?*, s.d. Col·lecció MACBA. Consorci MACBA.
© 1985-2018 Guerrilla Girls. Foto: Tony Coll

Amb el títol *Un segle breu* es presenta la nova disposició de la Col·lecció MACBA, que segueix un recorregut cronològic –si bé no lineal– que s'inicia el 1929 i que arriba fins als nostres dies. El títol de la mostra planteja un joc amb l'expressió que va encunyar l'historiador marxista britànic Eric Hobsbawm per referir-se al període comprès entre la Primera Guerra Mundial (1914) i el col·lapse de la Unió Soviètica (1991) i que seria la prolongació d'«un llarg segle XIX», expressió que també va encunyar Hobsbawm i que es refereix al període comprès entre el 1789 i el 1914. En el cas de la col·lecció del museu, es presenta un conjunt d'obres d'aquell segle breu (que amb prou feines suma noranta anys) que fan palpables algunes de les tensions fonamentals entre les manifestacions i tendències artístiques, entre aquestes i altres manifestacions culturals, i entre els seus contextos socials i polítics. Un dels trets d'identitat de la Col·lecció MACBA és la voluntat de donar resposta a les narratives canòniques de la història de l'art i de construir alhora noves narratives sobre la modernitat i l'època contemporània des d'un lloc tan singular com la ciutat de Barcelona, al sud d'Europa però al nord de la Mediterrània.

El curs aborda, en diverses sessions, algunes de les qüestions clau explorades també en l'exposició, però es desplaça del recorregut curatorial per posar el focus en alguns assumptes específics de la mostra i ampliar així la visió sobre moments destacats del període històric que abraça. Com una sèrie de notes a peu de pàgina, les diferents sessions que componen el curs exploraran les següents qüestions: la tensió entre utopia i crisi pròpia del segle XX; la posició de Barcelona en l'entramat europeu de la modernitat; el desenvolupament de les avantguardes entre els anys de la República i els pactes de 1959, amb Eisenhower i l'entrada al govern dels tecnòcrates; la reinvenció de l'espai domèstic en el franquisme; l'art com a propaganda i l'acció entorn de la dècada dels seixanta; els feminismes en el context de l'Estat espanyol a la dècada dels setanta; la crisi de la sida i el seu impacte en l'art a la dels vuitanta, i, a la dècada dels noranta, la celebració del V Centenari el 1992 i el seu impacte en la teoria i la pràctica artístiques del moment.

MAC BA

Direcció: Pablo Martínez, cap de Programes

PROGRAMA

DILLUNS 15 D'OCTUBRE

19 h Juan José Lahuerta

Revisionisme i avantguarda

Als anys trenta, al mateix temps que es produeix l'ascens dels feixismes i del nazisme a Europa es posa en marxa un procés de recapitulació historicista sobre el significat de les avantguardes, i això dona lloc als primers manuals que intenten explicar-les d'una manera global, així com al revisionisme de les exposicions que tenen lloc al MoMA des de la segona meitat dels anys trenta i fins a l'inici dels cinquanta. La ponència intentarà explicar els processos de les «nostres» avantguardes entre els anys de la República i els pactes del règim de Franco amb els Estats Units d'Eisenhower, no com s'ha fet tradicionalment, segons el model operatiu dels manuals, sinó en aquest context revisionista i reflexionant sobre com, de manera totalment inesperada, una obra reaccionària com la de Gaudí es va convertint en el centre de tots els focus nacionals i internacionals i en la referència de grans artistes, des de Josep Lluís Sert fins a Joan Miró, entre molts d'altres.

DILLUNS 22 D'OCTUBRE

19 h Patricia Molins

El fantasma a l'armari
Reinvencions de l'interior en el franquisme

La destrucció d'habitatges per efecte dels bombardejos durant la Guerra Civil va impulsar la tasca constructiva a la postguerra, amb una urgència que no es devia tan sols a la peremptòria necessitat material sinó també a la commoció davant la imatge de les llars destruïdes, tan present a la propaganda del moment. Arquitectes i artistes es van implicar en la creació d'interiors, insistint en les seves dimensions simbòliques i polítiques. Després de la reivindicació de l'artesania, els models populars i l'historicisme dels primers anys quaranta, als cinquanta es va passar del concepte d'arts decoratives al de disseny industrial. El Mercat d'Artesania, els Pobles de Colonització, el FAD, el SEDI, els col·lectius artístics implicats en el disseny (com ara Equipo 57) i el protagonisme creixent de l'interiorisme als mitjans de comunicació són algunes fites d'aquell període, del qual van ser protagonistes alguns dels millors artistes i arquitectes del moment. Amb la convicció que l'Estat o els seus comandaments fixen els tipus d'habitatge, els quals determinen al seu torn la vida dels seus habitants, aquests es van veure abocats al paper de comparses al carrer i de fantasmes a les seves pròpies llars.

DILLUNS 29 D'OCTUBRE

19 h Kristin Ross

Terrenys i territoris dels llargs seixanta

Qualsevol al·lusió a 1968, qualsevol intent de commemorar aquells moments del passat o d'emmarcar-los, narrar-los o tractar-los, sempre remet a «a allò que s'està defensant ara». Aquesta capacitat de posar en relleu el que té de singular el moment que vivim ara és el que continua donant força als seixanta. En aquesta presentació, Ross explicarà que les lluites territorials contemporànies, com ara l'ocupació de l'aeroport de Notre-Dame-des-Landes (França) o de la reserva índia de Standing Rock (a les dues Dakota), reconfiguren la nostra imatge dels llargs seixanta, fins al punt que la revolta de grangers a Narita (Japó) i la de Larzac (França) –emblemàtiques i prolongades lluites pel territori i per un estil de vida– es tornen a fer visibles com a combats que defineixen la nostra era.

DILLUNS 5 DE NOVEMBRE

19 h Élisabeth Lebovici

En temps de la sida, visquéssim o no amb sida/VIH, hem estat vivint *en* la sida. Aquest plantejament alternatiu sosté una posició crítica en el discurs contemporani de qualsevol museu d'art modern, inclosa la presentació de la seva col·lecció. Així, en incloure la sida en la conversa, el museu podria plantejar noves preguntes sobre la representació i els seus modes de producció. Venint d'una era «prèvia a internet i les xarxes socials», aquesta conversa subratlla la necessitat vital de reformular el camp visual, actuant en l'interval entre art i vida, fets i ficció, informació i contemplació.

DILLUNS 12 DE NOVEMBRE

19 h Maite Garbayo

De cossos absents
Producció de presència i vulnerabilitat

En aquesta sessió intentarem pensar formes possibles d'articulació de la presència del cos en l'espai públic. Algunes de les primeres performances que es van fer als anys setanta a l'Estat espanyol o les ocupacions dels carrers per part de l'activisme feminista de l'època materialitzen presències que comparteixen una vulnerabilitat que avui reconeixem com a característica de les noves subjectivitats polítiques.

Davant de l'ideal de presència i transparència de significats heretat de la modernitat liberal, es proposen unes presències absents i subjectivitats obliqües. Si és la presència la que garanteix la viabilitat del subjecte en l'espai públic, l'absència ens permet imaginar modes de subjectivació discordants que comprometin la presència entesa com a completitud i representativitat política. Com a possible resposta al problema de ser vistes, artistes com Dorothèe Selz, Fina Miralles, Àngels Ribé i Olga L. Pijoan van posar en marxa veladures, ocultacions i canvis que ens conviden a anar més enllà de la visualitat.

DILLUNS 19 DE NOVEMBRE

19 h María Iñigo Clavo

De la nostàlgia moderna colonial a la il·lusió de la modernitat descolonitzada

En aquesta sessió revisarem algunes exposicions i intervencions d'art que van tenir lloc entre els noranta i la darrera dècada i que han deixat marca en les institucions espanyoles. D'una banda, el període de defensa de la postmodernitat europea va coincidir amb el de les celebracions a Espanya del «descobriment» d'Amèrica. D'una altra, en l'última dècada les institucions europees s'han tornat a interessar per la modernitat revisada des de la perspectiva postcolonial, amb l'esperança d'adquirir eines per reconstruir una història fragmentada del període postmodern. Davant de l'actual incertesa sobre com presentar la història, es confia de nou en les cronologies i en els valors modern-nacionals. Justament als anys noranta es va començar a construir la perspectiva postcolonial llatinoamericana en l'acadèmia nord-americana; a la dècada següent es va consolidar i va fer impossible ignorar que la modernitat va intrínsecament unida a la colonialitat. Paradoxalment, això no va denostar la imatge de la modernitat, sinó que més aviat va fer augmentar l'interès curatorial per ella a les principals instiucions europees. ¿On s'han situat les institucions espanyoles en aquesta nova conceptualització de la modernidad europea, en les seves exposicions i produccions artístiques?

BIOGRAFIES

JUAN JOSÉ LAHUERTA

Professor d'Història de l'Art a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona. Alguns dels seus darrers llibres són *Religious Painting: Picasso and Max von Moos* (2014), *Photography or Life: Popular Mies* (2015), *On Loos, Ornament and Crime* (2015), *Marginalia. Aby Warburg, Carl Einstein* (2015) i *Antoni Gaudí. Fuego y cenizas* (2016). És membre del consell de redacció de Casabella Milano (Milà) i fundador i director de l'editorial Mudito & Co (Barcelona). També ha treballat com a docent a la Universitat IUAV de Venècia i a la Universitat de Nova York, i ha estat cap de col·leccions del Museu Nacional d'Art de Catalunya. Actualment és el director de la Càtedra Gaudí.

PATRICIA MOLINS

Historiadora de l'art. Ha donat conferències i classes sobre història del disseny als màsters de la Universidad Autónoma de Madrid, a la Universitat Politècnica de València, al CEU de València, a l'IED de Madrid, a la Universidad Europea de Madrid i a la Universitat de Navarra, entre d'altres. Com a comissària o autora de textos ha col·laborat en exposicions dedicades a dissenyadors gràfics (Ricard Giralt Miracle, Mauricio Amster i Enric Crous, entre d'altres) i al disseny i l'interiorisme: *Arquitectura y arte de los años cincuenta en Madrid* (Centre Cultural de la Fundació "la Caixa", Barcelona, 1996), *La ciudad moderna. Arquitectura racionalista en Valencia* (IVAM, València, 1998), *Suiza constructiva* (MNCARS, Madrid, 2002), *Rietveld. Utopía y pragmatismo* (Museo de Artes Decorativas, Madrid 2008) i *Encuentros de Pamplona 1972* (MNCARS, Madrid, 2009), entre d'altres.

KRISTIN ROSS

Professora emèrita de Literatura Comparada de la Universitat de Nova York. El seu primer llibre, *El surgimiento del espacio social. Rimbaud y la Comuna de París* (Madrid, Akal, 2018), examinava el moviment cultural de la insurrecció de 1871. Amb *Fast Cars, Clean Bodies: Decolonization and the Reordering of French Culture* (1995), una revisió de la història cultural de la França dels cinquanta, va guanyar el premi Laurence Wylie i un premi dels Critic's Choice Awards. *Mayo del 68 y sus vidas posteriores. Ensayo contra la despolitización de la memoria* (Madrid, Machado, 2008) és un estudi dels aixecaments polítics francesos dels seixanta, i *Lujo comunal. El imaginario político de la Comuna de París* (Madrid, Akal, 2016) és el seu darrer llibre. L'any passat Verso va publicar la seva traducció (i un prefaci) de *Contrées*, l'obra de Collectif Mauvaise troupe, un grup d'ocupants del ZAD.

ÉLISABETH LEBOVICI

Crítica i historiadora de l'art resident a París. Va ser editora de cultura per al diari *Libération* entre 1991 i 2006, i actualment és escriptora i autora del blog *http://le-beau-vice.blogspot.com*. Des dels anys noranta, la seva investigació s'ha centrat en el feminisme, l'activisme contra la sida, les pràctiques queer i l'art contemporani. Va editar de *L'Intime* (París, Ensba, 1998) i és coautora, juntament amb Catherine Gonnard, de *Femmes/artistes, Artistes/femmes. Paris de 1880 à nos jours* (París, Hazan, 2007). El seu últim projecte és *Ce que le SIDA m'a fait*, una història de l'art i l'activisme del segle xx. Des de 2006, amb Patricia Falguières

i Natasa Petresin-Bachelez organitza el seminari *Something You Should Know: Artistes et producteurs aujourd'hui* a l'EHESS de París. També forma part del projecte *Travelling Féministe* sobre els arxius audiovisuals del Centre audiovisuel Simone de Beauvoir.

MAITE GARBAYO MAEZTU

Historiadora de l'art i investigadora, doctora en Història de l'Art per la Universitat del País Basc i màster en Història de l'Art per la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic. Actualment és acadèmica al Departament d'Art de la Universitat Iberoamericana (Ciutat de Mèxic). Entre 2015 i 2016 va fer el postdoctorat a l'Instituto de Investigaciones Estéticas de la UNAM amb el projecte *Intersubjetividad y transferencia. Hacia una estética de lo incalculable*. Ha publicat en diversos catàlegs d'exposicions, llibres i revistes especialitzades. Des de 2014 forma part de la Red de Conceptualismos del Sur. El 2016 va publicar el seu primer llibre, *Cuerpos que aparecen. Performance y feminismos en el tardofranquismo* (Consonni). Les seves investigacions se centren en les interseccions entre les teories feministes, la cultura visual i les visions des del sud, amb una atenció especial a les pràctiques de performance i el cos.

MARÍA IÑIGO CLAVO

Profesora del grau d'Arts de la Universitat Oberta de Catalunya. El seu treball teòric se centra en la colonialitat, l'alteritat, la traducció, la intraductibilitat, la diversitat epistèmica, el comissariat, l'art i la política a l'Amèrica Llatina, amb un interès especial per l'art del Brasil. Ha estat investigadora contractada de la Universitat d'Essex (2009-2011), investigadora postdoctoral de la fundació FAPESP de la Universitat de São Paulo (2013-2016) i professora visitant de la Central Saint Martins Shool of Arts (2015), a més d'impartir classes de postgrau en tots aquests centres. Ha col·laborat amb *e-flux, Afterall, Stedelijk Museum Journal*, Fran Hals Museum / De Hallen Haarlem Museum, *Pragrana Magazine Berlin*, Museo de Arte Moderna de São Paulo, Museo Reina Sofía, The Concinnitas Project, Bilboquet i Centro de Arte Dos de Mayo. Ha editat el número 7 de la revista *Re-visiones*, titulat "¿Es posible descolonizar las metodologías occidentales? El Sur como interlocución."

BIBLIOGRAFIA

BREITWISER, SABINE (2010). "Modernologías o por qué los artistas investigan la modernidad y el modernismo", a *Modernologías. Artistas contemporáneos investigan la modernidad y el modernisme* [catàleg d'exposició]. Barcelona: MACBA.

DD. AA., (2008). *Campo cerrado. Arte y poder en la posguerra española 1939-1953*. Madrid: MNCARS.

DD. AA., (2012). *DESACUERDOS 7. Desacuerdos 7. Sobre arte, políticas y esfera pública en el Estado español. Feminismos.* Barcelona, Granada y Madrid: MACBA, Centro José Guerrero - Diputación de Granada, Universidad Internacional de Andalucía - UNIA arteypensamiento y MNCARS.

GARBAYO MAEZTU, MAITE (2016). *Cuerpos que aparecen. Performance y feminismos en el tardofranquismo*. Bilbao: Consonni.

GARBAYO MAEZTU, MAITE (2018). "Hacer aparecer lo que desaparece", *Campo de relámpagos* [online]. Recurs electrònic: http://campoderelampagos.org/critica-y-reviews/21/7/2018.

IÑIGO CLAVO, MARÍA (2016). "Modernity vs Epistemodiversity", *Journal e-flux* [online]. Recurs electrònic: https://www.e-flux.com/journal/73/60475/modernity-vs-epistemodiversity/

LAHUERTA, JUAN JOSÉ (1989). *1927. La abstracción necesaria en el arte y la arquitectura europea*. Barcelona: Anthropos.

LAHUERTA, JUAN JOSÉ (1999). *Decir anti es decir pro*. Terol: Museo de Teruel.

LAHUERTA, JUAN JOSÉ (2016). *Antoni Gaudí. Fuego y cenizas*. Barcelona: TENOV.

LEBOVICI, ÉLISABETH (2017). *Ce que le sida m'a fait*. Zuric: JRP-Ringier.

ROSS, KRISTIN (2008). *Mayo del 68 y sus vidas posteriores. Ensayo contra la despolitización de la memoria*. Madrid: Machado.

ROSS, KRISTIN (2016). *Lujo comunal. El imaginario político de la Comuna de París*. Madrid: Akal.

ROSS, KRISTIN (2018). *El surgimiento del espacio social. Rimbaud y la Comuna de París*. Madrid: Akal.

SALDAÑA-PORTILLO, MARÍA (2012). "La plaza como práctica citacional", *Debate Feminista*, any 23, vol. 46, Ciutat de Mèxic, p. 19-20.

TAYLOR, DIANA (2017). "¡Presente! La política de la presencia", *Investigación Teatral*, vol. 8 (agost-desembre), Ciutat de Mèxic, p. 11-34.